

L-UNIVERSITÀ TA' MALTA
IL-FAKULTÀ TAL-ARTI
IL-KORS TAL-QARI TAL-PROVI BIL-MALTI 2014-15
MAL 1030 Ir-Regoli tal-Kitba Maltija fil-Prattika 1
Il-Ħamis 11 ta' Settembru 2014 (9:15 – 11:15)
NOTA: F'dan l-eżami l-istudenti ma jistgħux jużaw kotba.

Wieġeb iż-żewġ taqsimit.

- A.** Sib l-iżbalji ortografiċi f'dawn it-tliet siltiet, żożż sing taħthom u kkoreġihom billi tikteb il-kelma shihha fil-verżjoni t-tajba bl-aħmar fl-ispazju ta' fuqhom. [90 marka]

Silta A: **Frida Kahlo**

[adattata minn *Din Mhix Logħba* ta' Adrian Grima]

Kulltant diffiċli ssib il-mument eżatt meta jibdew l-affarijiet li mbagħad idumu jgerbbu żmien. Forsi dan li ġej m'huwiex il-bidu: forsi ġie qabel jew saħansitra wara. Imma storja minn x'imkien trid tibda. U Maya, Maltija ftit qawwija, xagħarha kannella lixx, u għajnejha ħodor lewn iż-żebbuġ ikellmuk, konvinta li kollox beda dakinar.

Hi u ħabibitha Neshe, Ċipriotta samranija u rqieqa stikka qed tistudja l-arti Berlin, jaqbd u tal-linja u jaslu kważi quddiem il-Martin-Gropius-Bau.

Ġunju, u suppost wasal is-sajf Berlin, imma Neshe għandha l-umbrella mgħaluqa f'idha u Maya, minkejja li suppost qegħda vaganza, għandha *r-raincoat* ħafifa tperper f'idha, *raincoat* minn dawk li joqgħodu f'ponn. Għal mument tħossha ħuta barra mill-ilma, Maya. Dan mhux l-istaġun tagħha.

Jaslu malajr kieku, imma jsibu kjù ta' nies jistennew fuq il-bankina. Maya m'għandhiex aptit tistenna, imma ssib ruħha mħaxkna bejn ġgajta Spanjoli liebsin is-sajf warajhom u roqgħa Ġappunizi serji quddiemhom. Neshe mhix tħabbel rasha. Maya jkollha aptit tajdilha li aħjar marru Alexanderplatz jew xi mużew tal-arti moderna. Imma ma tgħid xejn għax

Neshe ilha jumejn tirrakontalha fuq din il-wirja. “Meta tgħaddi min quddiemek Frida Kahlo ma thallihiex għaddejja.” Hekk qaltilha. Mbagħad tidbissmilha dik it-tbissima nofsa kwieta nofsa mqarba tagħha. U allura jistennew f’serbut li ma jimxix.

Wara nofs siegħa Maya tfittex iz-zokk tas-sigra li kellhom ħdejjhom fil-bidu, u ssibu għadu hemm, qrib ħafna tagħhom. “Nesh, jekk għamilna daqshekk f’nofs siegħa,” u turieha t-tul ta’ riga qasira b’idejha, “kemm se ndumu biex naslu sar-rampa tal-mużew?” U tippona n-naħa l-oħra. Seħbitha titbissem. Imbagħad, għax taf li lil Maya ma ssodisfathiex, tgħidilha: “Issa mhux hawn qiegħdin? L-aqwa li mexjin.”

Għallura Maya tifli l-Ispanjoli ta’ warajha – aktarx Spanjoli – inkwetati li se tibda tqattar u m’għandhomx x’jilqgħalhom, u fl-istess ħin isefsfu l-kafe li xtraw mingħand żgħażuġ fuq il-bankina. Għandu mejda tintewa’ u fuqha termos, boroż taz-zokkor, kartuna ħalib. L-ewwel tmur tfajla samra, xgħarha twil u nnuklat, liebsa libsa qasira u ħafifa, u lehenha jgħajjat; imbagħad, hi u tgħannaq it-tazza tal-kartun b’għaxar t’iswaba’ u tieġu pjaċir tara l-fwar jisparixxi fl-ajru msaħħab ta’ Berlin, tmur seħbitha, liebsa *jeans* imqattgħa u *T-Shirt* aħdar, u warajha dak li l-ħin kollu mdendel magħha. Imbagħad imorru kollha. Sebgħa kafejiet. U xhin tħares lejn l-arloġġ saru s-sgħatejn u nofs, u ħadd għadu ma pprova jaqbizhom, u ġa waslu ħdejn il-bidu tar-rampa fil-ġemb tad-daħla tal-Martin-Gropius-Bau. Fuqhom issa hemm biċċa drapp kbira bi stampa tperper tal-wirja. *Frida Kahlo. Retrospektive.*

“Għajnejha jkellmuk,” tikkumenta Maya, biex tkun qalet xi ħaġa.

“Mhux veru, Maya. Ma jkellmukx.”

Jitilgħu pass ieħor fir-rampa – qabżu n-nofs issa, għax il-Ġappuniżi telgħu biċċa sewwa. U issa aktar diffiċli biex jaraw id-diqa ta’ Frida Kahlo, għax l-istampa qed tperper warajhom.

Neshe għandha ideja ċara ta’ l-arti. Maya ma tħosshiex komda b’dan, imma tibza’ twegibha. Għax Neshe taf ħafna u diffiċli tmerieha.

Maya tibda taħseb fuq x'inhu li jġieghilha tpingi, il-mistoqsija li kull tant żmien issib min jistaqsihiela u kull darba taħsadha. Taħseb fuq għaliex tkun trid turi dak li tpingi lill-šabha tal-klassi, ġieli lill-għalliema u 'l tad-dar. U bħal drabi oħra tgħid lilha nnifisha li tpingi għax tħobb iż-żebgħa, bħal Frida Kahlo. Tħobb il-kuluri u r-relazzjoni mqalba ta' bejniethom. Il-ftehim u l-kunflitti. Tħobb l-emozjonijiet li tħoss meta tlaqqagħhom flimkien, bħad-dell u d-dawl ta' Caravaggio.

Silta B: **Daħk**   [adattata min-novella 'Daħk' fl-antoloġija *Ħala taż-Żgħożija* ta' Lino Spiteri]

Tat b'rasha 'l hemm u 'l hawn, kemxet iżjed xufftejha u kompliet izzekzek waħda wara l-oħra. Thares lejn it-tfajla quddiemha, lejna, u zzekzek. Hassejtni rrid nistħi minni nnifsi, iżda d-daħk li qabadni ma stajt inrażżnu. Jien u l-irġiel l-oħra rridu inżommu d-daħk tagħna fġat, il-mara zzekzek, it-tfajla għajnejha fuqna minn taħt, tara ħarsitna taħdem. U t-tren ta' taħt l-art miexi kollu hsejjes u ċekċik, inaqas, jieqaf, inizzel, jtella', jerga' jirranka.

Ma kontx tajt każ li t-tfajla telgħet fil-vagun. Jien u sieħbi konna bilqiegħda faċċata ta' xulxin, mitluqin, it-tnejn għoddna bdejna nongħosu wara jum li fih ħratna biċċa sewwa mill-Londra. L-ewwel li laqatni kien ġuvni bilqiegħda hdejn sieħbi. Iċ-ċaqliegħ ta' jdejh ma' wiċċu ġieghelni ninsa ftit l-għeja u n-nghas. Ma nafx xi bdejt nistħajllu: jgħolli jdejh, jaħbi wiċċu fihom hu u jdawru l-hemm u l-hawn, minn bejn xufftejh ħerġin hsejjes li deher irid iżommhom lura. Il-birra għamlet bih dan, ħsibt.

Mbagħad intbaħt li qtajtha ħażin. Kien qiegħed jidhak u fl-istess ħin jipprova iżomm id-daħk. Għalhekk dawk il-hsejjes qishu se jtella'. U iva, għandu mnejn mhux fis-sakra, iżda bilfors ftit iblah.

Iżda mbagħad sibt li raġel ieħor ma' ġenbi kien qiegħed jagħmel l-istess. Hawn x'hawn? Mela diehla l-moghża tad-daħk? Għajnejja marru fuq il-mara bilqiegħda hdejn ġuvni. Mara sewda, fiha daqshiex, bħan-nisa kollha suwed mhux żagħżagħ f'Londra, liebsa kappell ġmielu. Ma kienetx qed tidhak. Izzekzek u tross xufftejha, kellha wiċċha mqarras ših.

Il-ġuvni ta' quddiem kompla bil-mutetti: bhallikieku qed jaghtas u jifga' fl-istess hin. Ir-raġel ta' hdejja wkoll, iħares lejn ix-xellug tiegħu u qisu jrid jinqasam.

Konna qeghdin fuq żewġ bankijiet twal biswit xulxin u bil-fors baqgħaw jolqtuli għajnejja. Qajjmuli l-kurżità. Inqlajt il-quddiem mill-bank u ħarist lejn ix-xellug biex nara t-tlieta l-oħra lejn xhiex qieghdin iħarsu. Bejn għax kullhadd jittiehet, u bejn għad-dehra tagħha, mingħajr ma ridt ħassejt id-dahk tielgħa fija jien ukoll. Hassejtni belhani nċarrat wiċċi waħdi. Harist lejn siehbi biex inħajru jara hu ukoll. Izda, minkejja ċ-ċaqliq, il-ħsejjes u ċ-ċekċik tat-tren, kellu għajnejh magħluqin, idejh b'xi mod iserrħu fuq l-umbrella wiefqa mmejja, jogħnos.

Ergajt dawwart ħarsti lejn it-tfajla. Kienet taf li lkoll qeghdin għajnejna fuqha u iżjed tatna sewwa għaliex inħarsu.

Malli wasalt Londra bħal inħsadt kif sibt ma' wiċċi l-minidjul (*miniskirt*). Mhux għax Malta kien moda t-tul: id-dbielet kienu diġa bdew telgħin fil-gżira. Izda sa dak iż-żmien mhux daqs Londra. Wara ftit jiem għajnejja reggħu ġew f'pothom u hu xinhu, Londra hemm ħafna ħwejjeg oħra x'tara milli dbielet, qosra kemm saru qosra. Għalkemm, ikolli nistqarr, il-minidjul kien ta lix-xena Londoniża laqta ġdida, differenti minn meta kont tlajt hemm l-aħħar.

Madanakollu, kif għedt, kont drajtu. Imma minidjul bħal tat-tfajla tat-tren qatt ma rajt. Issejjahlu dublet għax ma ssibx kelma oħra għalih.

Ma tgħidx li t-tfajla kienet minn dawki in-nisa li jixirqilhom kollhox, imqar iċ-ċraret. Wiċċha ma kien jgħid xejn, u lanqas suritha, jekk tiflija tajjeb. Izda daqs li kieku hi xi waħda warbilha kienet mixħutha bilqieghda lura, sieq fuq sieq, kuxxtejha għoddhom jidhru sa fuq. Ma kellhiex sabar f'qagħda waħda lanqas. Tqalleb riġlejha minn wieħed għal-ieħor, issa twaqq'a xi haġa u tigborha hi u turi iżjed minn ġisimha, titfa' ħars bla heda lejna minn taħt beritta bil-ġummiena magħddsa f'rasha sa fuq xfar għajnejha li kompliet għaqqdet id-dehra tagħha.

Ftaħt ħalqi biex inkellem lil sieħbi. Izda minnflok kliem għoddni nfqajt nidħak ngħajjat. Iz-żewġ t'irġiel l-oħra ukoll; irridu nrażżnu d-daħk, izda t-tlieta li aħna ma stajniex nifilhu nżommu. Inħarsu lejn it-tfajla, lejn xulxin, indawru wiċċna malajr, u nidħku.

Silta Ċ: Ix-Xiri u r-Ritorn tar-Rigali [adattata minn *L-Għażla: Tagħrif lill-konsumatur, 4*]

L-għażla ta' x'rigali nixtru lil qrabatna u l-ħbiebna mhix faċli u ħafna drabi toħdilna ħafna ħin. Fl-istess waqt hemm ukoll element ta' riskju għaliex nistgħu ngħażlu rigali li ma jkunux addattati jew li ma jintgħogħbux. Għalhekk huwa importanti li nieħdu l-prekawzjonijiet.

L-ewwel parir hu li ma nħallux ix-xiri għall-aħħar minuta. Ix-xiri tar-rigali għandna nqassmuħ fuq perjodu ta' żmien twil biżżejjed li jippermettilna induru f'tit u naraw x'hemm fis-suq.

Niċċekkjaw jekk ir-rigali li nixtru jkunux jistgħu jinbidlu u kif

Biex nevitaw li naħħlu l-flus fuq rigali li ma jintużgħawx, għandna naċċertaw li dak li nkunu se nixtru jista' jinbidel. Qabel inħalsu għandna nistaqsu lil tal-ħanut liema huma l-kundizzjonijiet tar-ritorn. Peress li r-ritorn tal-oġġetti li ma nkunux irridu mhuwiex dritt li tatihulna l-liġi, importanti li qabelxejn nistaqsu jekk ikunx possibli li nibdlu l-oġġett u, jekk iva, kif nistgħu nagħmlu dan. Fortunatament, il-maġġoranza tal-ħwienet joffru l-possibbiltà li nibdlu oġġett jekk nirritornawh sa żmien speċifiku. Hemm ħwienet li anke joffru nota ta' kreditu jew saħansitra l-flus lura.

Tajjeb li nkunu nafu wkoll il-proċedura ta' kif issir il-bdil. Hemm bżonn l-irċevuta fiskali, jew tal-ħanut jista' jagħtina *gift receipt* li tkun tista' tintuża biex nirritornaw ir-rigal? Għandna nistaqsu wkoll sa meta jkunu jistgħu jiġu irritornati r-rigali u f'liema kundizzjoni għandhom jitwasslu lura. Pereżempju, bit-tikketti mwaħħla u fl-ippakkjar oriġinali tagħhom? Importanti li din l-informazzjoni ngħadduha lil min nagħtu r-rigal.

Tipi ta' prodotti li ma jistgħux jinbidlu

Hemm tipi ta' prodotti li ma jkunux jistgħu jiġu rritornati, pereżempju l-prodotti magħmula b'qiesin partikolari jew personalizzati, jew dawk il-prodotti li għandhom ħajja qasira, bħall-fjuri friski. Minħabba raġunijiet ta' iġjene, ħwejjeġ ta' natura intima u prodotti bħal msielet u *make-up* normalment ikunu esklużi mill-proċeduri tar-ritorn li jkollhom il-ħwienet.

Ix-xiri tar-rigali mill-internet

Jekk inkunu bi ħsiebna nixtru xi rigal mill-internet, importanti li naħsbu sew minn qabel għax il-posta fil-jiem tal-Milied tista' ddum aktar biex tasal. Barra minn hekk, għandna niftakru fid-dritt tagħna għall-Perjodu ta' Konferma (*Cooling-Off Period*), li huwa dak il-perjodu ta' żmien li matulhu nkunu nistgħu nħassru x-xirja tagħna u nerggħu nieħdu flusna lura. Imma l-ħlas tar-ritorn tal-oġġetti għand il-bejjieħ ikollna nħalsuh aħna.

Qabel ma nixtru b'mod elettroniku, importanti li nieħdu numru ta' prekawzjonijiet. Jeħtieġ li nkunu nafu min hu l-bejjieġħ u fejn nistgħu nikkuntatjawh. Jekk inkunu se nixtru mingħand xi kumpanija għal ewwel darba, tajjeb li nagħmlu ftit riċerka minn qabel ħalli naraw x'reputazzjoni għandha mal-klijenti tagħha. Jeżistu siti elettronici apposta fejn wieħed jista' jistaqsi dwar il-kumpanija, ngħidu aħna, jekk il-prodotti tagħha jaslux kif tkun ordnajthom u jekk jaslux fiż-żmien miftieġhem.

Ix-xiri ta' ġugarelli

F'kas li nkunu nixtiequ nixtru xi ġugarelli mill-internet, niftakru li dawn irid ikollhom il-marka "CE". Din hi s-simbolu li juri li l-ġugarell ikun ġie magħmul b'li standards tas-sigurtà mposti mill-Unjoni Ewropea. Ġugarelli mingħajr din il-marka ma jistgħux jidhlu fis-suq Ewropew, u allura, naturalment, l-anqas fis-suq Malti. Jekk nordnaw ġugarelli mingħajr il-marka "CE" jista' jkollna l-problemi meta jaslu Malta għax tad-dwana ma jhallunx indaħħluhom fis-suq Malti. Dan kollu japplika ukoll għal meta nixtru prodotti elettronici jew li jaħdmu bl-elettriku. Għal dawn ukoll hemm l-obbligu legali li jrid ikollhom il-marka "CE".

Il-prodotti difettużi u d-drittijiet legali tagħna

Fl-aħħar u mhux l-inqas għandna niftakru dejjem li jekk nixtru rigal li jkun difettuż jew li ma jkunx skont il-ftehim, hi x'inhi l-proċedura tal-ħanut dwar ir-ritorn tal-oġġetti, il-liġi tagħtina d-dritt li nitolbu rimedju mingħajr ħlas. Ir-rimedji li toffri l-liġi huma fuq it-tiswija, il-bdil, jew l-oġġetti tal-flus lura. Ikun hemm sitwazzjonijiet meta t-tiswija jew il-bdil tal-oġġett ma jkunx possibbli u allura tal-ħanut, minflok flus, joffrilna nota ta' kreditu. Din għandna naċċettawha biss jekk inkunu rriduwha għax ħadd ma jista' jobbligana noħduha. F'ċirkostanzi bħal dawn, il-liġi ttina d-dritt ninsistu għall-flus lura.

Meta jkollna problema għandna l-ewwel nippruvaw insolvuha bil-kelma t-tajba ma' tal-ħanut u, jekk dan ma jkunx possibbli, għandna mbagħad nikkuntattjaw lill-Uffiċċju għall-Affarijiet tal-Konsumatur għal aktar informazzjoni u assistenza.

ikompli ———>>>